

A szenvedélybetegségek jellemzői

A jelenlegi drogveszélyt hordozó helyzetben kevesen gondolnak arra, hogy a szenvedélybetegségek körébe tartozik a dohányzás és az alkoholizmus is. Ma már szinte bocsánatos bűn az alkoholfogyasztás, és szinte sikk a dohányzás. Persze ez a szituáció társadalmi helyzettől, bizonyos embercsoportoktól, meghatározott köröktől függően másként alakul.

A kisebb súlyú, de nem jelentéktelen veszélyt hordozó szerekről is tudni szükséges a legfontosabbakat.

A dohányzás, a nikotin

A dohányzás által felszívódó nikotin a központi és a perifériális idegrendszerre, a szív- és érrendszerre hat. A központi idegrendszerre való sajátos hatása kétfázisú, amelyet a szervezetnek a felszívódás pillanatában éppen aktuális állapotától és a felszívódott nikotin mennyiségétől függően stimulálás vagy nyugtatás jellemez. (Ez a hatás különösen az aznap elszívott első cigarettára jellemző.) Több mentális cselekvés paramétereit javítja, így például a figyelmet és az emlékezetet. A kutatási eredmények arra is utalnak, hogy a nikotin nagyobb koncentrációban szorongásoldó, és nagyobb stresszhelyzetekben nyugtató hatású. A nikotinnak a vegetatív idegrendszerre gyakorolt hatásai közül kiemelést érdemel a szívfrekvencia és a pulzus szaporábbá válása, az artériás vérnyomás emelkedése, a bőrhőmérséklet csökkenését okozó érösszehúzódás, a vénás összehúzódás, az izmok vérellátásának növekedése. Ezenkívül a nikotin fokozza a bélmozgásokat, az emésztőnedvek kiválasztódását, csökkenti az étel felszívódását, növeli a vércukorszintet.

A hatásokat összevetve, a nikotin tehát az adagtól függően stimuláló vagy deprimáló hatást fejt ki.

A nikotinban jelenlévő kátrány alkotóelemeinek – a hörgők csillóinak működését gátolva – közvetlen rákkeltő hatásuk van.

A dohányzásnak aktív és passzív áldozatai vannak. Míg a dohányos saját akaratából pusztítja önmagát, addig a „környezeti füst” elszennvedői saját akaratukon kívül veszélyeztetettjei a helyzetnek.

A dohányzás olyan szenvedélybetegség, amelyről le lehet, és le kell szokni. Elszántság, akaraterő és kitartás kell hozzá.

Az alkoholizmus

Az alkoholfogyasztás egyidős az emberiséggel. Manapság – az iszlám országokat kivéve – majdnem az egész világon fogyasztanak alkoholt. Az alkoholfogyasztás kultúrájától, szociokulturális viszonylatától függően beszélhetünk szokásos alkoholfogyasztásról és kóros alkoholfogyasztásról. Éppen ezért igen nehéz meghúzni a határt a két kategória között. A szokásos fogyasztás szintjén az alkohol a táplálkozás részeként, élvezeti forrásként van jelen. A kóros alkoholfogyasztás esetén – a benne meglévő pszichotróp hatás következtében – előbb lelki, majd később (adott esetekben megvonási tünetekkel is járó) testi függőséget vált ki.

Az alkohol különféle szervi elváltozásokat okozhat, és számos betegség rizikófaktoraként jelenhet meg. A rizikófaktoroknak jelentőséget kell tulajdonítanunk, hiszen jelen van az életünkben. Azok a tényezők tartoznak ebbe a fogalomkörbe, amelyek nincsenek ugyan ok-okozati összefüggésben egy betegséggel, de mint kórokozó ágensek, elősegítik azok kialakulását, vagyis hatást gyakorolnak a szervezetre, mellékokokként közrejátszanak a betegség előidézésében. Ezért sok betegséggel szembeni védekezésben az a leghatásosabb, ha – amennyiben lehetséges – megszüntetik a rizikófaktorokat. Az alkoholizmus esetében többszintű a rizikófaktor: szociokulturális, biológiai, pszichológiai stb. tényezők játszanak szerepet.

Az alkohol kóros hatásai

Az alkohol elsődlegesen a központi idegrendszerre hat. Az alkoholfogyasztás kezdetben azokat az agyi területeket bénítja, amelyek a környező agyi zónákra gátló hatást gyakorolnak. Ezek aztán felszabadulnak a gátló területek ellenőrzése alól, és gátlástalanul működnek. Aztán, amikor további adagok jutnak a szervezetbe, a gátolatlan területeken is érvényesül az alkohol hatása. Ekkor jelentkezik a központi idegrendszer általános nyomottsága vagy tompultsága. A nagy mennyiségű alkohol elfogyasztása következtében a depresszív hatás az egész agyra kiterjed. Ebben a

fázisban teljes mértékben kibontakozik a kábító és nyugtató hatás, amely végső soron kómához és halálhoz vezethet.

Az alkohol tartalmú italok mérsékelt adagban történő fogyasztása nem veszélyes. A mértéktelen alkoholfogyasztás viszont erős toxikus (mérgező) hatást fejt ki. Nehéz meghatározni, mikor kockázatmentes az alkoholfogyasztás, illetve mikor lépi át azt a szintet, amikor pusztító hatású. A kis adagokkal szemben is igen eltérő a hatás, ugyanis különböző az egyéni alkoholérzékenység.

Az alkoholbetegség az akut és a krónikus mérgezettség állapotát fogja át. Az akut állapotot a túlzott alkoholmennyiség felszívódása által okozott közvetlen toxikus hatások okozzák. A krónikus mérgezettséget pedig a rendszeres alkoholfogyasztás okozta közép- és hosszú távon jelentkező hatások váltják ki.

A heveny alkoholmérgezés, illetve a krónikus alkoholmérgezés állapota, illetve annak tünetei – sajnos – ismertek. Az alkoholizmusnak ez az állapota betegséget jelez, ezért orvosi gyógykezelést kíván.

Éppen a dohányzás és az alkohol egészségre káros hatása miatt a közoktatási törvény végrehajtási rendelete tilalmi szabályt állapít meg. Eszerint az iskolában, de még azon kívül is a tanulóknak szervezett rendezvényeken tilos a szervezetre káros élvezeti cikkek árusítása, fogyasztása. Ennek a tilalomnak, akárcsak a nemdohányzók érdekvédelmét szolgáló törvény rendelkezéseinek érvényt kell szerezni.

A szenvedélybetegség, mint gyűjtőfogalom, magában foglalja nemcsak az alkoholizmust, a dohányzást, hanem ebbe a csoportba tartoznak a kábítószeres is. A szenvedélybetegségek csoportjában a dohányzás és az alkoholizmus régi eredetű. Ebből következően ismert a természete, sok vonatkozásban ismertek a határfokai is. Nem így a drog esetében. A fogalomkör és a helyzetértékelés legalább annyi pontosítást kíván, hogy a szenvedélybetegségek közül az alkoholizmus és a dohányzás eltérő természetű, kisebb súlyú, kevesebb, csekélyebb veszéllyel jár, mint a kábítószeres.

A HIV-fertőzés

A kábítószeresekhez szorosan kapcsolódik egyfajta kísérőjelenségként a HIV-vírus okozta fertőzés. A drogok elterjedését követően főként a fogyasztók körében észlelték a szakemberek a HIV és a fertőző májgyulladás, a Hepatitis C-vírus

terjedését. A mintegy két évtizede kezdődött HIV-vírus-járványban sok millió ember fertőződött meg, és több millióan haltak meg AIDS-ben.

Hazánkban megjelent a HIV-fertőzés.

Az AIDS-ről tudjuk, hogy főként a HIV-vírus okozza.

Az immunrendszer megfelelő működése teszi lehetővé, hogy a szervezet képes felismerni a számára „idegen” anyagot, kórokozót, a szervezetben keletkező kóros (daganatos) sejteket. Ezek ellen a szervezet részben antitestek termelésével, részben az úgynevezett sejtes immunitással védekezik. Ez a rendkívül bonyolult, sokrétű, több részletében a mai napig sem tisztázott mechanizmus csak nagy szervezethez, megfelelően összehangolt irányítással képes működni. Ha az erre hivatott sejtek a krónikus HIV-fertőzés miatt nem tudják ellátni a feladatukat, az immunrendszer működésképtelenné válik. Ezzel magyarázhatók az AIDS-ben kialakuló elváltozások.

A HIV vírusfertőzéssel és a vér útján terjed, valamint a HIV-fertőzött anya újszülött gyermeke hordozza.

A fertőzés

A felelőtlen szexuális kapcsolatok esetében létrejöhét a fertőzés. Ha a partnerek nem őszinték egymáshoz, vagy nem ismerik egymást, fennáll a fertőzés veszélye. Ha az egyikük AIDS-fertőzött, az óvszer használata nélküli közösülés során – sperma vagy hüvelyváladék útján – fertőzötté válik a partnere is.

A vérrel terjedő fertőzés

Az intravénás kábítószereseknél gyakori a fertőzésnek ez a módja. A tű, a fecskendő közös használata fertőzéssel jár. A kábítószer-élvezők ismerik is ezt a veszélyt, mégis felelőtlenek önmagukkal szemben is.

Megnyugtató, hogy – a szakemberek megerősítése szerint – a vírus nem vihető át normális társadalmi érintkezéssel: kézfogással, az uszoda vizével, szúnyog- vagy tetűcsípéssel, kutya- és macskaharapással.

A drog hatásmechanizmusában is eltér az ismertetett kétféle szenvedélybetegségtől, a nikotintól és az alkoholtól. A másik különbözöség az, hogy míg a dohányzást és az alkoholfogyasztást abba lehet hagyni, ki lehet belőle gyógyulni, addig a droggal más a helyzet, mert sajátos állapotot idéz elő. A nehézség a drog speciális természetéből fakad. A drogok különböző fajtái általában azzal a közös vonással rendelkeznek,

hogy amikor múlik a hatásuk, a szervezetből eltávozik a szer, akkor fellép a hiányérzet. Csak újabb adaggal lehet feloldani a kínzó érzést. Ezáltal válik a fogyasztó függővé. Ebből következően a fogyasztó olyan lelki állapotba jut, hogy – úgy érzi – már nem tud a szer nélkül élni. Közben a szervezetét roncsolja, az egészségét elpusztítja a drog. A fogyasztó nemcsak az egészségét teszi tönkre, hanem ezzel együtt a társadalmi helyzete is meginog. A drogos személy magatartásbeli és szociálisállapot-változása rövid időn belül bekövetkezik. A szer hatása alatt nem tud helyt állni a munkahelyén, a közösségben, és sehol sem. Az emberek elutasítják, megvetik. Érti, nincs helye a társadalomban. Státuszvesztést szenved el, kisodródik az élet peremére. Megpróbálkozik a lehetetlennel, a leszokással. De ekkor jön a gyöttrő szenvedés. Keserves kínlódással megpróbál ugyan visszajutni a pozitív életvezetésű emberek körébe, de próbálkozásai, törekvései gyengének bizonyulnak. A napi drogadagjának növelésével hullik tovább a semmibe.

Okozati összefüggések

A kábítószeres történetének ismertetését is az indokolta, hogy egyértelművé váljon a kábítószeres szerepe, jelentősége a nemzetközi piacon. Indokolt a lényegyet hangsúlyozni: a drogbárók tartották és tartják kezükben a világ legjobb, legpénzesebb piacát, habzsolják a pénzt. A helyzet urai a pénzhajzában, a profit éhségben, a meggazdagodás folyamatában minden tényezőt, az összes racionális érvet, erkölcsi értéket, törvénytiszteletet félredobnak. Mert az ő gondolkodásukban mindennek ára van. Az ő mérhetetlen meggazdagodásuknak pedig iszonyú ára van: az emberek, a fiatalok tízezrei pusztulnak el szenvedélybetegség következtében. Számukra az emberek egészsége, az ifjúság jövője, életük kiteljesedése nem fontos. A történelmi áttekintés azt kívánta érzékeltetni, hogy a helyzet kétoldalú: az egyik oldalon a kábítószer maffiák mérhetetlen meggazdagodási vágya, míg a másikon a kábítószerfüggők kiszolgáltatottsága áll.

A lelkiismeret nélküli pénzhatalomra való törekvésnek áldozatai vannak. Az áldozatok pedig nem mások, mint a drog hatása alá került személyek.

Más megfogalmazással: a fiatal életek azért mennek veszendőbe, hogy a lelkiismeret nélküli, pénzéhes bandák gazdagodjanak, és hatalmas vagyonokra tegyenek szert.

A veszély nemcsak közeledik, hanem jelen van az élet minden területén. Ez elegendő okot szolgáltat arra, hogy ne csak aggódóvá, hanem aktívvá, cselekvővé

tegye az embereket. Mégis általában keveset tudnak a szülők (és szinte mindenki) erről az egészségpusztító szenvedélyről.

A szexuális élet tisztaságát korábban a morális értékek, a tisztas életvezetés őrizte. Amikor belépett a gátlástalan, felelőtlen örömszerzés, a homoszexualitás, akkor jelentkezett a HIV-vírus. A helyzet megfontoltságot kíván az embertől. Talán ez a veszélyállapot hangsúlyossá teszi a partnerek szexuális élet iránti felelősségének szükségességét.